

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ

Χαιρετισμός τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς κ. Κωνσταντίνου Σπετσιέρη, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν μοι ἀνέθεσε, σεβαστέ μας διδάσκαλε καὶ πολὺκλαυστε συνάδελφε, τὸ θλιβερὸν καθήκον νὰ σοῦ ἀπευθύνω τὸν ὕστατον χαιρετισμόν.

Τὸ πένθος καὶ ἡ ὀδὴν μας διὰ τὴν ἀπώλειάν σου ἀναβλύζει ἐκ τῆς συνειδήσεως ὅτι ἀποχωριζόμεθα τὴν στιγμὴν ταύτην ὄχι ἀπλῶς τὸν Ὅμότιμον Καθηγητὴν τῆς Σχολῆς, ἀλλὰ ἄνδρα δημιουργόν, ἄνδρα ἐθνικόν, ποὺ τὸ εὖρὺ ἐπιστημονικόν του βλέμμα, ἡ πίστις του εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἰδανικά, ἡ βουλευτικὴ δύναμις καὶ ἡ ἀκάματος ἐργατικότης ἐλάμπρυναν ἐπὶ μίαν πεντηκονταετίαν τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ Ἀπολλώνειον φῶς τῶν Κυκλάδων, ὅπου ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη ὁ Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος, κατέβαλεν ἐν σπέρματι τὰ πνευματικὰ δῶρα, ἐκ τῆς καρποφορίας τῶν ὁποίων ὁ ζωηρὸς παῖς τῆς Νάξου διεμορφώθη εἰς ὀραματιστὴν νέον κατὰ πρῶτον, εἰς ὠλοκληρωμένην προσωπικότητα ἔπειτα.

Τὸ τάλαντόν του ἀποκαλύπτεται ἐνωρίς. Δεκαεῖς ἐτῶν εἶναι ἀριστοῦχος τοῦ Γυμνασίου, εἴκοσι δύο ἐτῶν ἀριστοῦχος τοῦ Πανεπιστημίου, εἴκοσι τριῶν ἐτῶν διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς. Εἴκοσι ἐπτὰ ἐτῶν πρωτεύει εἰς κρατικὸν διαγωνισμόν καὶ ἀποστέλλεται εἰς Εὐρώπην ὑπότροφος διὰ σπουδὰς.

Ἐκεῖ αἱ ἀναζητήσεις του αἰ πνευματικαὶ εἶναι πολυμερεῖς. Κατευθύνονται πρὸς τὴν Φιλοσοφίαν, τὴν Ψυχολογίαν, τὴν Βιολογίαν, τὴν Θεωρίαν τῆς Παιδείας καὶ Παιδαγωγικὴν, τὴν Κοινωνιολογίαν. Ὅλα ὅμως ὅσα βλέπει καὶ ὅσα σπουδάζει τὰ θεωρεῖ ὑπὸ ἓν πρῆσμα ἐλληνοκεντρικόν. Ὁ μύχιος πόθος του εἶναι, πῶς νὰ συμβάλῃ, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα, διὰ τὴν ἀνύψωσίν της.

Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὥς μέσον ἀποτελεσματικὸν βλέπει τὴν ἄνοδον τῆς ἐθνικῆς Παιδείας. Τὴν ἄνοδον ταύτην νοεῖ ὥς ἐγκειμένην εἰς τὴν ἐτοιμασίαν στελεχῶν καὶ εἰς τὴν διασάφησιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς.

Τὴν ἐπιτέλεσιν τούτων ἐπιχειρεῖ διὰ θεμελιώσεως ἰδρυμάτων, ἐχόντων μόνιμον λειτουργίαν καὶ συνέχειαν προσπαθείας.

Καὶ ἐπέτυχεν εἰς τὸ ἐγχείρημά του κατὰ καθολικὴν ὁμολογίαν ὁ Ἐξαρχόπουλος, ὄχι τόσον λόγῳ ὁρθῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐπιταγῆς τῆς ὥρας, ὅσον

ἐνεκα τῶν ἐπιμόνων καὶ ἀδιακόπων προσπαθειῶν του τῶν ἐκταθεισῶν εἰς ἡμῖν αἰῶνα.

Τῷ 1907 εἰσέρχεται τὸ πρῶτον εἰς τὸ διδακτικὸν σῶμα τῆς Σχολῆς, γενόμενος Ὑφηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς μετὰ τὴν διατριβὴν «Ποῖός τις πρέπει νὰ εἶναι ὁ διδάσκαλος». Τῷ 1910 ἰδρύει τὸ Διδασκαλεῖον Μέσης Ἐκπαιδεύσεως, ἵνα μετεκπαιδεύωνται εἰς αὐτὸ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ καθηγηταί. Τῷ 1912 ἐκλέγεται τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς ἔδρας τῆς Παιδαγωγικῆς καὶ Φιλοσοφίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐπὶ 37 συνεχῆ ἔτη διδάσκει τοὺς φοιτητάς του, πῶς νὰ διαμορφώσουν ψυχολογικὸν καὶ παιδαγωγικὸν βλέμμα καὶ πῶς νὰ διαπλάττουν ψυχὰς ἔπειτα, διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος. Τῷ 1922 ἰδρύει τὸν θεσμὸν «τῆς Μετεκπαιδεύσεως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν ἐπιλέκτων Δημοδιδασκάλων», ἵνα ἐξ αὐτῶν λαμβάνωνται τὰ ἀνώτερα στελέχη τῆς Λαϊκῆς μας Παιδείας. Τῷ 1923 ἰδρύει τὸ «Ἑργαστήριον Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς» πρὸς ἔρευναν τοῦ Ἑλληνόπαιδος ἀπὸ σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ ἠθικῆς πλευρᾶς. Τῷ 1929 ἰδρύει τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον τοῦ Πανεπιστημίου, ἵνα ἀσχοῦνται πρακτικῶς οἱ φοιτηταί τῆς Φιλοσοφικῆς, τῆς Θεολογικῆς, καὶ τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς διὰ τὸ ἔργον τοῦ καθηγητοῦ.

Παράλληλος πρὸς τὴν θεμελίωσιν τῶν ἰδρυμάτων τούτων ἦτο ἡ ποικίλη ἔρευνα καὶ ἡ διὰ συγγραμμάτων ἔκθεσις τῶν θεμελιακῶν προβλημάτων τῆς Παιδείας. Τὸ σύνολόν των ἀπαρτίζει ἐν πληρῇ Σύστημα Παιδαγωγικῆς.

Εἰς ὅλα τὰ πεδία ταῦτα ἠκτινοβόλει τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐξαρχοπούλου καὶ μετέδιδεν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν φλόγα τῆς ψυχῆς του. Καὶ ἔπραττε τοῦτο εἰς μίαν περίοδον κρίσεως ἀλλεπαλλήλων διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, λόγφ ταραχῶδων συμβάντων, ἀνακυπτόντων ὅχι μόνον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ παγκοσμίῳ διαστάσεων.

Εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἐξαρχοπούλου συγκιρῶνται ἡ ἑλληνικὴ κλασσικὴ παράδοσις καὶ τὸ χριστιανικὸν ἰδεῶδες ὁμοῦ μετὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου βίου. Ἡ φωτεινὴ του διάνοια ἠδύνατο νὰ βλέπῃ σαφῶς εἰς τοὺς θορυβωδῶς προβαλλομένους νεωτερισμούς, ποῦ ὑπάρχει ἀλήθεια καὶ ποῦ πλάνη, ποῦ μόδα καὶ ποῦ ρεύματα στιγμιαία καὶ παροδικά. Ἡδύνατο νὰ ὀδηγῇ τοὺς παρ' αὐτοῦ παιδευομένους νὰ βλέπουν ὑπὸ τὴν ἐλκυστικὴν ἐπιφάνειαν τὸ ἐπιμελῶς ἀποκρυπτόμενον σκοτεινὸν βάθος.

Εἰς τὰς ὥρας ἐκείνας τῆς συγχύσεως ἐδείκνυνεν ὁ Ἐξαρχόπουλος ὅτι ὁ υπεύθυνος ὀδηγητὴς δεόν ὄχι μόνον νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ τὸ ρεῦμα, ἀλλ' οὔτε νὰ παραμερίζῃ πρὸ αὐτοῦ, ἀφίνων τοῦτο ἐλεύθερον νὰ ὑποσκάψῃ θεμέλια ἀπαρασάλευτα.

Ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολή, τῆς ὁποίας τὰ πλεῖστα μέλη διετελέσαμεν μαθηταί τοῦ Ἐξαρχοπούλου, ζήσασα ἀμέσως τὰ ἐπιτεύγματά του, ἐτίμησεν ἐν ζωῇ τὸν ἔθνικόν ἄνδρα, ἀφιερῶσασα εἰς αὐτὸν κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 80ετηρίδος του τὸν Πανηγυρικὸν τόμον τῆς Ἑπετηρίδος τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1955.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία τοῦ ἀπένειμε πολλαπλᾶς τιμᾶς. Ξένα Πανεπιστήμια τοῦ ἔκαμαν ἐπανεὶλημμένως εἰδικὰς διακρίσεις.

Ἡ μεγαλῦτέρα τιμὴ ὅμως θὰ τοῦ ἀπονέμεται εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπὸ τὴν μνήμην τοῦ Ἑθνους. Θὰ συγκαταλέγεται ὁ Νικόλαος Ἐξαρχόπουλος εἰς τὴν χορείαν τῶν Μεγάλων Διδασκάλων τοῦ Γένους, δι' ὅσα ἐπετέλεσε λαμπρὰ ἔργα.

Τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς θανῆς του εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν γωνίαν, ὅχι μόνον ἐντὸς τῶν συνόρων τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἀλλὰ καὶ πέρα τούτων, αἱ χιλιάδες τῶν μαθητῶν του, εὐθὺς ὥς ἀκούσουν τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου του, θὰ διακόψουν ἐπ' ὀλίγον τὸ παιδευτικὸν των ἔργον καὶ θὰ σταθοῦν εἰς περισυλλογὴν καὶ αὐτοσυγκέντρωσιν. Θὰ σκεφθῇ ἕκαστος :

« Ὁ διδάσκαλός μου Ἐξαρχόπουλος ἀπέθανε σωματικῶς. Ἐγὼ εἰς μνήμην του πρέπει νὰ φανῶ ἄξιός του. Πρέπει νὰ κάμω πραγματικότητα ὅ, τι μοῦ ἔμαθε μὲ ἐπίμονον διδασχὴν, ὅτι τὸ ἔργον μου ὥς διδασκάλου δὲν εἶναι ἐπάγγελμα, ἀλλ' εἶναι ἀποστολή. Εἶναι λειτουργία εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ ».

Σεβαστέ μας διδάσκαλε, ἀείμνηστε συνάδελφε. Τὴν ὥραν ταύτην τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ σέ ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ μαζί μὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πόνου της καὶ τὰ δάκρυά της διαδηλοῖ ὅτι τὸ πνεῦμά σου θὰ ζῇ ἐν αὐτῇ καὶ θὰ μᾶς ἐνδυναμώνῃ. Τὸ παράδειγμά σου θὰ μᾶς παρορμᾷ πρὸς συνεχεῖς δημιουργίας, πρὸς ἀνόδους ἐθνικάς, πρὸς ἀνατάσεις ψυχικάς.

Ἄς εἶναι ἐλαφρὸν τὸ ἄττικόν χῶμα, ποῦ θὰ σκεπάσῃ τὸ σκήνωμά σου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΕΤΣΙΕΡΗΣ

